

Halasi Zoltán Pont fordítva Goethe

2017/40. (10. 05.)

<http://magyarnarancs.hu/egotripp/pont-forditva-106846>

Akkoriban ünnepelték a 250. születésnapját. Két évvel előbb jött ki az első verseskötetem, már dolgoztam a következőn, készültek a liftciklus komor groteszkjei. Ebbe a folyamatba szólt bele egy könyvkiadó, aki orientális tárgyakat árusító boltjaiból élt és keleti témájú könyveket adott ki. Ő kihozná a jubileumi évben a Nyugat-keleti dívánt, már ha én lefordítanám, így szólt a felkérés.

A Díván az idős Goethe formabontó verseskötete. A nyugati költő, fellelkesülve keleti kollégájától, Háfiztól, és megperzselődve egy megifjító szerelemtől, hátat fordít a napóleoni háborúk dúlta Európának, bebarangolja a perzsa–török–arab versvidéket, és mintegy szőnyegen teszi elének lírája hangsúlyozottan nyugat-keleti, tehát mégiscsak német portékáit. Van a készletben (a „díván” szó versgyűjteményt is jelent) szeelmi dráma, költői párviadal, aforisztika, borvers, legenda, himnusz.

Goethére az ember nem mond nemet, bár tudja, hogy a szíve „békasó”, az egész figura „egy nagy lapos hegy”, valamint ő „a modern elhallgatáskultúra alapítója”, aki Faustjával csak „a depresszióját leplezte”, és ami a fő, Goethét „a második világháború végleg kitörölte a költők sorából”. Ezt mind tudja az ember, nagy magyar költőktől, íróktól. Tudja, hogy Goethe egy „hiperaktív”, aki valójában nem azt írta, amit írnia kellett volna, hanem „mindig valami más”.

Na és? Olyan rossz az a valami más? Az a mozarti könnyedség a megformálásban? Arany is depressziós volt, ennek köszönhetjük a balladákat. Élethazugság? Feküdt volna inkább a freudi díványra Goethe is a Díván helyett? És ha még csak nem is költő már, gondolja az ember, azért arra még alkalmas, hogy táncoljon vele, nyelvileg és gúzsba kötve persze, ahogy az egy fordítóhoz illik. Úgyhogy hiperaktívan neki is ül hamar, megírja a pályázatot, hiszen külföldi támogatás nélkül még Goethe sem megy.

Közben rájön, hogy ennyi verset egyedül nem tudna, meg nem is akarna lefordítani, meg ott van a saját depressziója, a liftciklus nem állhat meg, szervez hát maga mellé egy kortárs költőcsoportot, rutinos idősekből és ügyes fiatalokból, csupa kiválóság, kiosztja nekik a testre szabott darabokat, a németül nem vagy nem jól tudóknak lenyerseli a német szöveget, és kulturális lábjegyzeteket fűz hozzá, aztán postára adja az egészet azzal, hogy kb. egy éven belül meg kéne lenni vele, és visszaköltözik a saját fantáziavilágába, amit a társadalmi bomlás virágai táplálnak, csupa sötét

karakter.

Egy év múlva a buddhista kiadó anyagi nehézségei miatt eláll a vállalkozástól, újra meg kell írni az egyszer már elnyert pályázatot, egy nagyobb kiadó vezetője kecsesget kiadással, de szerződést „elfelejt” küldeni a fordítóknak. Ezzel sikeresen átugorjuk a jubileumi 250. Goethe-évet, közben azonban nyomasztó figurák egész sora landol a liftemben, a harcművésztől a politikai tanácsadóig.

Már a harmadik és minden eddiginél nagyobb kiadó nevében írom újra a pályázatot, túl vagyunk az ezredfordulón, a támogatást odaítélő szervezet megütközve kérdi, mi bajuk van Herr Halasival a magyar kiadóknak, hogy mindegyik visszavonulót fúj a döntő pillanatban? Nem Herr Halasival, hanem Herr Goethével van bajuk, jelentem a német támogatónak, nem látnak benne üzletet, ez a helyzet.

Ekkorra már szinte minden költő kolléga elkészül a fordítással, akié nem elég jó, azt addig nyüstölöm, amíg ki nem javítja, aki még nincs kész, és fejét elfordítva átmegy a túloldalra, amikor meglát az utcán, abból mosolyoffenzívával passzírozom ki. Aztán vendégül látom az egész brigádot a nyócker mélyén, akkori lejtős lakásom ötszögletű konyhájában. A vacsora fénypontja egy csokimázzal leöntött, turbán alakú kuglóf, kis marcipán Goethével meg marcipán Mariannéval (Goethe szerelmével) a tetején. És minden fordítótárs megnézheti a közös Díván-kötet egyetlen kiprintelt kéziratpéldányát. Ennyi a honorárium egyelőre.

Hátra van még az esszénovella a Díván létrejöttéről. Meg kell jeleníteni a nagy lapos hegyet, amint útban van szülővárosába, Frankfurtba, amolyan vándorkavicsként saját elhallgatott érzésvilága sivatagában. Csak tudnám, hogy akkor mi ez? „Mondd a bölcsnek, mert az érti, a tömeg csak gúnyol érte, másként nem érdemes élni, mint emésztő tűzben égve... Halj bele, hogy végre élj! Vagy a lét csak börtön, s te zavaros jövevény vagy a sötét földön.” Mi volna? Boldogtalan sóvárgás, hát nem? Nyilván leplez valamit, és most is valami másról ír, akárcsak a Faust közben. Nem ám Erósról és Thanatosról, á, dehogy! Csak tudnám, mért irigyelte Brecht Goethét pont ezért a versért? Nem kell nekem semmit sem tudni, majd „a weimari láma” elmondja maga, miért és hogyan született a Díván. Csak ki kell szedni belőle, és feljegyezni, hadd szerepeljen, hadd éljen még egy kicsit, ha tud.

Benn vagyok a harmadik kiadónál, már az utószó is kész, átadom a flopit a kiadóigazgatónak, leül a számítógéphez, nézi a fordítók listáját. Csupa kiválóság, köztük nem egy élő klasszikus. De vannak holtak is, mondja a kiadóigazgató. Igen, mondom, négyen. Na, ezeket is én fizetem ki, morogja ő, mármint az örökösöket, aztán átülünk egy kávézóasztalkához. Rövid verssorok vannak végig, magyarázom neki, ezért ilyen keskeny, hosszúkás kötetet képzelünk, én és a grafikus tervező, már beszereztem hozzá a képanyagot. Zoli, nem csinálunk Lyra mundit!, csattan fel az igazgató, utalva a világeköltészeti sorozatra. De hát én annál hosszabbat képelek, mutatnám a könyvespolcon, hogy milyen, ám ekkor

felugrik a székéből, majd pont a fordító mondja meg, milyen lesz a layout!, odavágja az asztalra a magyar Dívánt, az egyetlen kiprintelt példányt, még bele sem nézett, azt sem tudja, mi van benne, vigyem, ahová akarom, keressek vele, amennyit akarok, neki ebből elege van, üvölti és otthagya.

Ezen a ponton Goethe kis híján elhallgatott, legalábbis magyarul. Én sem jutottam szóhoz elég sokáig. Ezt a komoran groteszk pukkancsfigurát ugyanis ezúttal a valóság írta, nem én.

Ha akkor nincs egy jó barát és annak egy jó barátja, és az történetesen nem kiadót vezet éppen, egy negyediket, akkor a magyar Dívánból nagy valószínűséggel ma is csak egy példány létezne, nálam. Így azonban Goethe három hónap múlva, abban a formátumban, ahogy én elképzeltem, megjelent a magyar könyvhálózatban. Én pedig kaptam a sorstól három „szép” depressziós évet, hogy összegyűjtött elhallgatásaimból megszülessen az Így ér el című verseskötet és benne a liftciklus.